

Muuttoliikesymposiumi 2000

Muuttoliikkeen monet kasvot

Siirtolaisuusinstituutti on vuodesta 1975 lähtien järjestänyt viiden vuoden välein Muuttoliikesymposiumin. Aluksi lähtökohtana oli valtakunnan sisäinen muuttoliike, mutta maailman muuttumisen myötä näkökulma on laajentunut. Vuonna 1995 teemana oli yhdentyvän Euroopan haasteet muuttoliikkeille, ja nyt järjestetty symposiumi pohti muuttoliikkeitä vuosituhannen vaihtuessa kysyen: ”Halutaanko niitä ohjata?”

Symposiumille antoi historiallista perspektiiviä akateemikko *Eino Jutikkalan* esitys muuttoliikkeiden historiasta. Kehittämispäällikkö *Mauri Nieminen* Tilastokeskuksesta totesi, että vuodet 1995–2000 ovat olleet Suomessa kiihkeän muuton kautta. Tänä aikana asuinkuntaa on vaihtanut 1,2 miljoonaa ihmistä. Peräti 15 prosenttia Suomen väestöstä muuttaa vuoden aikana. Vuoden 1974 ennätystä, 276 000 kunnasta toiseen muuttoa, ei ole sentään ylitetty.

Sodan jälkeen syntyneiden suurten ikäluokkien tultua työikään 1960-luvun lopulla ja seuraavan vuosikymmenen alussa, alkoi voimakas muuttoliike toisaalta kaupunkeihin ja toisaalta Ruotsin teollisuuden palvelukseen. 1980-luvulla muuttoliike rauhoittui, ja tuolloin muutettiin usein oman maakunnan kaupunkeihin ja kaupungista toiseen.

Mutta 1990-luvulla monen kaupungin vetovoima alkoi ehtyä, ja muuttoliike kohdistua vain muutamaaan valtakunnalliseen korkean teknologian kasvukeskukseen, erityisesti korkeakoulukaupunkeihin. Tällä hetkellä maaseudulla ei enää opiskelijoita lukuun ottamatta ole paljonkaan lähtijöitä, ja muuttoliikkeissä suurimmat virrat kulkevat jo suurten kaupunkien välillä – ja ennen kaikkea pääkaupunkiseudulle.

Onko tämä kehitys ”luonnonlaki”, vai voidaanko ja halutaanko siihen vaikuttaa? Tampereen yliopiston aluetieteen professori *Olli Kultalahti* korosti, että työmarkkinoiden erikoistuminen lisää muuton valikoivaa luonnetta ja väestön keskittymistä. Eurooppa on maailman alhaisimman väestönkasvun alue, ja muuttopainetta tänne esiintyy erityisesti Afrikassa. Johtaja *Anssi Paasivirta* työministeriöstä korosti, että työllisyysnäkökulmat ovat ratkaiseva syy muuttoliikkeeseen. Suomessa muuttavat lähinnä nuoret ikäluokat. Muuttoliike olisi vielä voimakkaampaa, ellei asuntopolitiikan hallitsematon mekanismi jarruttaisi sitä. 1990-luvun aluepolitiikka on ollut tehotonta. Uuden aluepolitiikan ydin on osaamiseen perustuva kasvu. On varauduttava siihen, että suurten ikäluokkien poistuminen työmarkkinoilta vuosina 2005–2015 mullistaa työmarkkinatilanteen.

Professori *Hannu Tervo* Jyväskylän yliopistosta totesi muuttoliikkeen volyymin kasvaneen ja suuntien yksipuolistuneen. Kehittyvä kansantalous tarvitsee muuttoliikkeitä, ja työvoimaa tulee olla siellä, missä syntyy uusia työpaikkoja ja missä tuottavuus on korkea. Toiselta puolelta muuttoliike johtaa vinoutuneeseen aluekehitykseen, jolloin monet alueet autioituvat. Sekä ihmisille että yrityksille tulisi saada lisää valinnan vaihtoehtoja asutus- ja työpaikkarakenteen kehityksen tasapainottamiseksi.

Symposiumissa pohdittiin myös ennustettua työvoimapulaa, johon yhtenä ratkaisuna nähtiin ulkomailta tuleva työvoima. Suomelta puuttuu erityisesti työvoimaperusteinen maahanmuuttopolitiikka. Sen tulisi luoda rauhallista, hyvin harkittua ja pitkäjänteistä toimintaa. On myös muistettava, että kysymys ei ole vain työvoimasta, vaan ihmisestä ja hänen perheestään kokonaisuudessaan. Maahanmuuttajia tulee kohdella samalla tavalla kuin muitakin työnhakijoita ja Suomen asukkaita. Tarvittaisiin selkeää kokonaisnäkemystä maahanmuutosta ja olisi pohdittava, mikä on valtion, maakuntien ja kuntien vastuu. Tarvitaan aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa. Hyvä esimerkki aloitteellisuudesta on Itä-Suomen viiden maakunnan liiton käynnistämä projekti tästä aiheesta. Puute

ei ole niinkään työvoimasta, vaan osaajista. Suomessa tarvitaan ulkomailta tulevaa osaavaa työvoimaa – tai teknologiaa on nykyistä enemmän vietävä sinne, missä on työvoimaa. Suomeen muuttavien työllistymisen ongelmina ovat puutteellinen suomen- tai ruotsinkielen taito, sekä työnantajien enakkoluulot koskien mm. ulko-

mailla suoritettuja tutkintoja. Tällä hetkellä Suomen ulkomaalaisväestö on polarisoitunut: toisaalta on hyvin koulutettuja osaajia ja toisaalta heikosti palkattuihin siivous- ym. töihin hakeutuneita maahanmuuttajia, joista monilla on pakolaistausta.

Symposiumin työryhmien raporteissa korostettiin näitä asioita

sekä sitä, että osaajat hakeutuvat osaamisen luokse. Yritysten hyvä maine ja suomalainen työelämä voivat houkuttaa ihmisiä muuttamaan Suomeen. Alueen infrastruktuurilla, ympäristöllä ja ilmastollakin on vaikutusta. Ihmissuhdeverkostot ovat tärkeitä maahanmuuttajan pyrkiessä työelämään. Suomi tarvitsee pitkäjänteisen aktiivisen ja työvoimapanotteisen maahanmuuttopolitiikan. Sille tulisi saada myös kansan tuki.

Kuntien välisen muuttoliikkeen arvioitiin olevan hyvin vilkasta jatkossakin, jopa noin 250 000 kunnasta toiseen muuttoa vuodessa. Muuton suuntiin tulisi pyrkiä vaikuttamaan. Muuttaminen on positiivista, mutta se ei saisi olla liiaksi yksisuuntaista. Työkaluja aluerakenteen kehittämiseen on, jos niitä käytetään oikein. Tarvitaan laajaa seutuyhteistyötä palveluissa. Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus on tärkeä. Sitä pitäisi kehittää esim. etätyönä sekä työn ja toimintojen siirtoina haja-asutusalueille. Myös kakkosasunnoista saadaan elinvoimaa maaseudulle. Liian pitkistä ja kalliista työmatkoista olisi päästävä. Lähtömuuton ongelmiin tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Kun nuoret lähtevät, vanhat ja työttömät jäävät, jolloin seudun palvelut huononevat. Elinkeinotoiminnan kehittäminen lähtöalueilla on avainasemassa.

Symposiumin yhteenvedossa rakennusneuvos *Raimo Narjus* Turusta totesi, että aikaisempiin kertoihin verrattuna alustajilla oli nyt yleensä selvät teesit ja väittämät, mikä antoi hyvän lähtökohdan pohdinnoille. Muuttoliike

suuntautuu muutamaasi kasvukeskuksiin, ja niistä oikeastaan vain Uusimaa on varsinainen kasvualaue. Muuttaminen tapahtuu pääasiassa suurten väestökeskusten välillä. Työpaikka on edelleenkin tärkein muuton motiivi. Muuttoliikkeitä tarvitaan, mutta ongelmana on jatkuva nettomuuttotappio. Pohdittava asia olisi se, miksi tietotekniikka johtaa keskittymiseen, vaikka sen pitäisi edesauttaa hajasijoittumista. Tarvitaan aluekehityksen ohjausta, mutta paluuta vanhaan kehitysaluepolitiikkaan ei EU-Suomessa ole. Ohjausvälineinä voisivat olla yritysten sijoittuminen, infrastruktuuri, koulutettu työvoima ja tietoverkot.

Kuudennen Muuttoliikesymposiumin tärkeimmät loppupäätelmät olivat mielestäni seuraavat:

1. Suomen väestön ikärakenteeseen on tulossa suuria muutoksia. Suurten ikäluokkien siirtyessä lähivuosina pois työelämästä Suomi tarvitsee aktiivista ja työvoimainnotteista maahanmuuttopolitiikkaa. Näillä näkymin edessä on työvoimapula, johon maan sisäinen muutto ei pysty vastaamaan. Työvoimaa on saatava maan rajojen ulkopuolelta.

2. Maaseutu on imetty lähes tyhjiin, ja muuttoa tapahtuu etupäässä suurista asutuskeskuksista. Valtakunnan sisäisiin muuttovirtoihin tulee vaikuttaa, ja niihin kyettäisiin vaikuttamaan sekä

lähtö- että tuloalueille kohdistuvilla toimenpiteillä. Mitkä nämä keinot voisivat olla, vaatisi oman seminaarinsa. Muuttoliiketutki-

joille riittää töitä myös tulevaisuudessa. Seuraava muuttoliikesymposiumi järjestetään viiden vuoden kuluttua.

Olavi Koivukangas